

JAK ROBIĆ NOTATKI?

Niezwykle cenną umiejętnością, która przydaje się na każdym etapie edukacyjnym, jest wychwytywanie najważniejszych informacji przekazywanych np. w trakcie rozmowy lub lekcji. Wymaga to od słuchacza koncentracji, koniecznej do tego, by dostrzec wewnętrzną logikę komunikatu i jego porządek. Zdolność ta jest również niezbędna przy sporządzaniu notatki, czyli podstawowej formy ułatwiającej przyswajanie i utrwalanie nowych informacji.

Notatka to zazwyczaj **krótki, zwięzły i rzeczowy** tekst, który pełni funkcję użytkową: pomaga zapamiętać przebieg spotkania lub rozmowy, opanować wiedzę poprzez odpowiednią selekcję materiału, może też być bazą do dłuższej wypowiedzi ustnej lub pisemnej, np. referatu czy prezentacji. Co ważne, notatka ma być narzędziem wspomagającym pamięć, dlatego powinna **przykuwać uwagę**, być **czytelna** i zawierać **elementy graficzne**. O jej przydatności decyduje więc przede wszystkim sposób, w jaki została przygotowana, oraz to, czy będziemy umieli z niej korzystać.

■ NOTATKA SYNTETYZUJĄCA

Na co dzień posługujemy się najczęściej notatkami syntetyzującymi, czyli zapiskami zbierającymi i utrwalającymi te informacje, które chcemy zapamiętać. Formy takiej notatki są całkowicie dowolne – może to być np. tekst ciągły, tabelka, wykres lub mapa myśli, a nawet rysunek.

Praktyczne wskazówki

- Ważne treści możesz zapisywać po prostu **tekstem ciągłym** (np. daty, fakty, pojęcia), a słowa kluczowe podkreślać albo zaznaczać kolorem.
- Posłuż się **tabelą**, kiedy chcesz np. porównać kilka elementów, zapisać podobieństwa i różnice, przyczyny i skutki albo argumenty i kontrargumenty.
- Narysuj **wykres lub mapę myśli**, jeśli wolisz uporządkować swoje zapiski w sposób graficzny i zapamiętać coś wzrokowo. Ta metoda jest przydatna także wtedy, gdy chcesz rozbudowywać notatkę, np. dodawać do niej nowe odsyłacze.
- Użyj **kolorowych zakreślaczy**, którymi zaznaczysz różne kategorie elementów do zapamiętania, np. na zielono zaznacz wydarzenia, na żółto – postacie.
- Sporządź uproszczony **rysunek**, kiedy chcesz np. zapamiętać, na czym polegał kontrapost albo jak był zbudowany teatr antyczny.

Najczęściej notujemy podczas lekcji, wykładu lub w czasie czytania jakiegoś tekstu. Jeśli słuchamy wykładu, to skupiamy się, aby wychwycić te treści, które prelegent specjalnie podkreśla i akcentuje. Pomaga nam w tym obserwowanie mimiki i gestów mówiącego. Jeśli natomiast sporządzamy notatkę z materiałów pisanych, np. artykułu czy hasła słownikowego, to najpierw uważnie czytamy tekst. Potem określamy jego temat i wyszukujemy najważniejsze wiadomości. Na końcu je porządkujemy i zapisujemy w skondensowanej formie ułatwiającej zapamiętanie.

Maciej Włodarski

W średniowiecznym kręgu śmierci (fragmenty)

Oczywiste jest chyba twierdzenie, iż w każdej epoce literatura żyje pewnymi tematami, które – kiedyś pomijane lub traktowane marginesowo – naraz, w określonej chwili dziejowej, zyskują szczególną popularność. Często łączy się z tym powstawanie nowych gatunków bądź odmian gatunkowych, które najlepiej potrafią przekazać idee czasów, w najbardziej właściwy sposób pobudzą wrażliwość odbiorców, spełnią ich oczekiwania. Jedną z takich odmian, która znalazła swoich twórców w średniowieczu, stały się traktaty związane z tematem „dobrego umierania”. Spróbujemy tutaj dać odpowiedź na pytanie, co mogło wpłynąć na szczególne zainteresowanie się sprawą osiągnięcia „szczęśliwej” śmierci właśnie w okresie wieków średnich. Przyczyn możemy chyba szukać w ówczesnych warunkach społeczno-politycznych, w panującej religii i filozofii, a wreszcie w wynikającym stąd nastawieniu psychicznym (moglibyśmy powiedzieć: w nastrojach) ludzi tamtych czasów.

Schyłek średniowiecza był okresem, który w sposób szczególny oswajał ludzi ze zjawiskiem śmierci, czynił śmierć bliską każdemu człowiekowi. Dużą rolę odgrywały tutaj klęski żywiołowe, gnębiące ówczesną ludzkość prawie bez przerwy. Były one uważane za wyraz gniewu Bożego i tylko do Bożej łaskawości mógł się odwoływać znękany i przerażony człowiek. [...] Epidemie dżumy i innych chorób zakaźnych szczególnie dały się we znaki w XIV i XV w., choć występowały już wcześniej, a także nie skończyły się w XV w., lecz – z mniejszą wprawdzie częstotliwością – pojawiały się w dwóch następnych stuleciach. [...]

Temat tekstu

Przyczyny zainteresowania śmiercią

Przyczyna 1

Przyczyna 2

Najgroźniejszą z epidemii średniowiecznych była tzw. czarna śmierć, która objęła swoim zasięgiem w latach 1348–1350 prawie całą Europę, zabierając blisko połowę (lub, jak podają inne źródła, jedną trzecią) jej ludności. W Krakowie, wedle ówczesnych zapisków, umierało 40–50 osób dziennie. Nikt nie był pewny dnia ani godziny. Śmierć zaskakiwała ludzi nagle: czy to na ulicy, czy w domu, we śnie lub przy pracy. [...]

Przyczyna 3

Przyczyna 4

Przyczyna 5

Świadomość człowieka
średniowiecza

Przyczyna 6

Jak rozumiano śmierć
w średniowieczu?

Zaraza, **głód**, **wojny** niezależne od woli ówczesnych ludzi oswajały ich z widokiem śmierci, nie pozwalały o niej zapomnieć. Ale nie były to jedyne okazje obcowania z nią. Człowiek tamtych czasów chętnie patrzył na śmierć, zwłaszcza kiedy nie groziła ona jemu samemu. **Publiczne egzekucje** gromadziły mnóstwo ludzi żądnych uczestniczenia w tym swoistym misterium. **Ustawiczne przebywanie w zaklętym kręgu śmierci** nie mogło pozostać bez wpływu na psychikę ludzką. **Widmo śmierci** stale zaprzętało umysły, śmierć była tematem codziennych rozmów, myśl nie mogła od niej się uwolnić. [...]

Ku sprawom śmierci kierowała także zainteresowania wiernych uznawana **filozofia**, **nauka Kościoła**. Według Ewangelii człowiek po sprawiedliwym życiu na ziemi ma zapewnione wejście do Królestwa Bożego. Królestwo to buduje się powoli i jedynym sensem trwania świata jest właśnie ukończenie budowy Państwa Bożego. **Celem człowieka** nie jest więc byt ziemski, jest to tylko jeden z etapów w jego drodze do **Wieczności**. Człowiek-pielgrzym to jedno z najczęściej stosowanych wówczas określeń. W tych warunkach **śmierć** musi być rozumiana jako czynnik umożliwiający

nam przejście do stanu wiecznej szczęśliwości, staje się więc czymś upragnionym, pożądanym. [...] prowadzi do doskonalszego i prawdziwie wolnego życia.

Skoro życie ziemskie ma być przygotowaniem do życia przyszłego, wiecznego, skoro nawet sam moment śmierci może zadecydować o dalszym, ostatecznym losie człowieka, to nie powinna nas dziwić troska [...] przedstawicieli Kościoła [...] o to, aby każdy człowiek znał drogę prowadzącą do tego Królestwa. Teologia duszpasterska, dostrzegając szczególne zagrożenie człowieka w chwili zgonu, szuka zarazem środków zaradczych – tak rodzi się myśl napisania odpowiednich „przewodników”, które wytyczałyby właściwy kierunek postępowania, ostrzegały i uczyły. Powstają więc zarówno „sztuki życia” (*artes vivendi*) dające wskazówki co do zasad, jakich należy przestrzegać w ciągu całego życia, jak i „sztuki umierania” (*artes moriendi*) zajmujące się owym tak ważnym dla człowieka momentem granicznym w jego bytowaniu.

◀ Skutek ogólny

◀ Skutek szczegółowy 1

◀ Skutek szczegółowy 2

■ NOTATKA W FORMIE TABELI

Popularność motywu śmierci w średniowieczu

Przyczyny:	Skutki:
Śmierć była codziennym doświadczeniem człowieka: 1. klęski żywiołowe, 2. epidemie dżumy, tzw. czarnej śmierci, 3. głód, 4. wojny, 5. publiczne egzekucje, 6. filozofia i nauka Kościoła – rozumienie śmierci jako przejścia do lepszego życia.	1. Powstały przewodniki, jak godnie żyć – <i>ars vivendi</i>. 2. Powstały przewodniki, jak godnie umierać – <i>ars moriendi</i>.

■ NOTATKA W FORMIE MAPY MYŚLI

Rozumienie śmierci w średniowieczu – śmierć jako przejście do lepszego życia

Popularność motywu śmierci w średniowieczu

Śmierć jako codzienne doświadczenie człowieka:

- klęski żywiołowe
- epidemie dżumy – tzw. czarnej śmierci
- głód
- wojny
- publiczne egzekucje
- filozofia i nauka Kościoła

Skutki:

- przewodniki *ars vivendi*
(jak godnie żyć)
- przewodniki *ars moriendi*
(jak godnie umierać)

■ Sztuka notowania w dziewięciu krokach

Krok 1. Zapisuj tylko to, co ważne. Pomijaj przykłady, szczegółowe tłumaczenia czy dygresje.

Krok 2. Pisz zwięźle. Stosuj krótkie zdania, równoważniki zdań lub jedynie hasła.

Krok 3. Pisz wyraźnie. Później z tej notatki będziesz się uczyć.

Krok 4. Uporządkuj informacje, np. najpierw zapisz tezę, a potem kolejne argumenty.

Krok 5. Zapisuj informacje w punktach; stosuj np. cyfry, strzałki, gwiazdki itp.

Krok 6. Dbaj o stronę graficzną. Wprowadź różne kolory, stosuj podkreślenia, różną wielkość liter. Dzięki temu także uporządkujesz informacje.

Krok 7. Wprowadź swój zapis. To Ty jesteś odbiorcą własnych zapisków i mają być one czytelne i jasne przede wszystkim dla Ciebie.

Krok 8. Nadawaj notatkom tytuły, najlepiej w postaci prostych haseł.

Krok 9. Zostawiaj wolne miejsce pod notatką lub na jej marginesie. Możesz tam później dopisać dodatkowy komentarz, skojarzenie lub wyjaśnić trudną definicję.

PO PRZECZYTANIU

1. Przygotuj notatki na podstawie następujących haseł słownikowych: *danse macabre*, *deesis*, *ars moriendi*, których definicje znajdziesz w podręczniku (na s. 237, 223, 247–248) lub w słowniku terminów literackich. Pamiętaj o tym, by Twoje zapiski były krótkie, rzeczowe i czytelne.
2. Sporządźcie w grupach notatki syntetyzujące wiedzę o średniowiecznych utworach, które poznaliście podczas lekcji w klasie (każdy zespół opracowuje inną lekturę). Weźcie pod uwagę: imię i nazwisko autora (jeśli jest znane), datę powstania dzieła, jego temat, gatunek i bohaterów. Na koniec wymieńcie się swoimi notatkami z osobami z pozostałych grup i – jeśli zajdzie taka potrzeba – uzupełnijcie braki w tych zapiskach.
3. Przygotuj syntetyczną notatkę z zamieszczonego w podręczniku na s. 249 fragmentu tekstu Dariusza Piwowarczyka *Roland. Legenda rycerstwa*. Zastosuj taką formę graficzną, która – Twoim zdaniem – najlepiej wyrazi treść tego tekstu.
4. Przygotuj w zeszycie mapę myśli syntetyzującą wiadomości ze średniowiecza. W tym celu wykorzystaj informacje zawarte w podręczniku w rozdziale *O epoce*.
5. Obejrzyjcie krótki wykład prof. Teresy Michałowskiej (dostępny na stronie: <https://www.youtube.com/watch?v=-lu33JK3U54>). Zapiszcie w zeszytach, co było tematem tego filmiku oraz jakich nowych informacji dowiedzieliście się o średniowieczu. Następnie stwórzcie wspólnie na tablicy w klasie mapę myśli syntetyzującą wiadomości zawarte w wykładzie.

6. Przypomnij sobie tekst Aleksandra Gieysztora *Dobrowolne ubóstwo, ucieczka od świata i średniowieczny kult św. Aleksego* (podręcznik, s. 233) i opracuj na jego podstawie notatkę, którą wykorzystasz w trakcie wystąpienia na temat: „Dlaczego wzorzec ascety był w średniowieczu tak popularny?”. Możesz też sięgnąć do innych źródeł. ☆